

Віктор ВІНОГРАДОВ

**ДЕКОРАТИВНА КЕРАМІКА
В АРХІТЕКТУРНО-ПРОСТОРОВОМУ
СЕРЕДОВИЩІ ЯЛТИ
1880–1910-х рр**

Мета статті — розглянути особливості застосування і орнаментальні мотиви декоративної кераміки в архітектурно-просторовому середовищі Ялти 1880–1910-х.

У архітектурно-просторовому середовищі Ялти 1880–1910-х декоративна кераміка присутня у спорудах усіх стилів та призначень. Елементи керамічного декору в ялтинській архітектурі цього періоду слід виокремити в кілька груп: фасадна кераміка, панелі під'їздів, напильна метласька плитка, інтер'єрний декор (кахлі камінів та печей, панелі).

У 1880–1890-х у Ялті створюються споруди здебільшого у руслі історичних стилів. Популярний ще з 1820–1930-х орієнталізм, що мав яскраво виражений локальний характер у Криму [1, с. 710] у 1880–1890-х втілюється в архітектурі Південного берега Криму в душі будов комплексу Лівадійського палацу, створеного у 1866 р. І. Монігетті. Стиль, що його сучасники називали «*style asiatique*», передбачав у декоративному оздобленні застосування дерева, яким імітували деталі ісламської архітектури, зокрема татарської (на зразок Бахчисарайської та Карасубазарської). У більшості будинків стилю дерев'яний декор домінував і був єдиним у оздобі, окрім метласької плитки у під'їздах будинків, що поєднувалась з плитами натурального каменю. Будинок № 12, у садибі М. С. Кузнецова — Ф. К. Татарінової, що по вул. Садовій (арх. М. П. Краснов, 1903), — приклад застосування майолікових плиток, поряд з дерев'яним декором, в оздобі фасаду будинку у східному дусі (рис. 1). Майоліковою плиткою декоровано портал будинку, карниз еркера, що завершувався баштою з різьбленого дерева, та ніші мавританських арок на фасаді будинку. Плитки з рельєфним орнаментом, що утворювався з елементів *гіриха* — переплетенням геометричних фігур — восьмикутної зірки і гранчастої хрестоподібної форми, і вписаним в ці геометричні фігури більш плоского рельєфу, з мотивом *іслімі*, із симетричним переплетенням пальметок. Кольорова палітра плиток: геометричний орнамент

яскраво синього кольору (кобальт синій), рослинний, — світло-блакитного, на умовно білому тлі, з легким голубим відтінком. Рапортну структуру майолікової площини підкреслював фриз з рельєфними горизонтальними бордюрами та орнаментом — плетінкою. Кольорова палітра фриза: на яскраво-синьому тлі орнамент-плетінка яскраво-жовтого кольору (кадмій жовтий). Декоративна майолікова колона, що між арками, декорована рельєфним пальметним орнаментом світло-блакитного кольору на білому тлі. Напільна метласька плитка у під'їзді будинку, з клеймом *Товариства барона Е. Е. Бергенгейма (м. Харків,)* має геометричний орнамент, подібний на мушарабії прямокутного переплетення. Бордюр плитки з геометрично-рослинним мотивом. Палітра метласької плитки вохристих тонів. Фасадна майоліка, що на буд. № 12 по вул. Садовій повторюється на фасаді буд. № 2/12, по вул. ім. К. Маркса (будинки були у власності Ф. К. Татаринової, — М. С. Кузнєцова, за списком володінь, за планом 1905 р.).

Звернення архітекторів до історичних стилів наприкінці 90-х рр. XX ст. привернуло увагу зодчих до мистецької спадщини минулих століть. Взірцями для наслідування були античне мистецтво і мистецтво епохи Відродження. Античні руїни Криму сприяли розвитку в російському суспільстві протягом XIX ст. сприйняття його як російської Еллади [1, с. 717]. Пейзажі Південного берега Криму надихали архітекторів на створення споруд у стилі неогрек. В ялтинській архітектурі неогрецького стилю фасадна кераміка не використовувалась, однак в опорядженні інтер'єрів, — облаштуванні камінів, панелей та фризів, використовувались майолікові кахлі, а в опорядженні під'їздів будинків — метласька плитка. Частина цих елементів декору не була пов'язана стилістично з зовнішніми об'ємами архітектури, тому орнаменти керамічного декору інтер'єрів створювали свої взаємозв'язки, своєрідні цитати у загальній композиції. В опорядженні декоративною керамікою інтер'єрів будинку вірменського композитора Спендіарова (арх. М. П. Краснов, початок XX ст.), по вул. Катериненській № 3, мали місце поліхромні орнаментальні мотиви майолікової плитки з мотивом рокайлю, класицистичні (геометричні з пальметками) орнаменти, кахлі з зображенням квітів та метеликів на білому тлі і золотим контуром, а також плитки та бордюри, що були виконані за технологією волокнистої штукатурки з мотивами вірменського орнаменту, та східні мотивами, з пальметками та шестикутними зірками, що виконувались у техніці різьблення по алеба-

Рис. 1

стру. Кахлі каміна з класицистичним орнаментом на зворотній стороні — «рум-пі» (відкритій коробці) мали клейма «Витебск Б. Я. Лисовский». Кольорова палітра цих кахлів: вохра жовта, у заглибленнях рельєфу — вохра червона, деталі акцентовані світло-зеленою і берлінською лазур'ю. Вся керамічна оздоба була остаточно зруйнована під час реставраційних робіт у 2008 р. Особняк П. А. Ширяєва, що по вул. ім. М. П. Краснова, № 6, у Ялті (арх. М. П. Краснов, початок ХХ ст.), збудований у неогрецькому стилі, у під'їзді оздоблений мет-лаською плиткою, геометричний орнамент якої в площині обрамляв бордюр з меандром. Кольорова палітра плиток: бежевий (фон), теракотовий та чорний кольори.

Будинок ялтинського інженера О. Л. Бертъє-Делагарда, що по вул. Кірова № 17 у Ялті, спроектований власником у співавторстві з М. П. Красновим у стилі французького Ренесансу (кінець 1890-х) (рис. 2). Фризи фасадів будинку прикрашають декоративні панно, виготовлені з керамічних плиток без рельєфу, із натуралістичним зображенням рослинного орнаменту. Декольні орнаменти на горизонтальних площинах панно представляють окремі композиції з квітами: трояндами, хризантемами, півоніями і в'юнками. Композиційне «проростання» гнучких стебел на панно з лівого, правого або посередині нижнього контуру. Кольорова палітра фриза: на світло-блакитному тлі зображення рослин, що вписуються у схему кольорових заливок: два-три зелених тони (від бірюзового до трав'яної зелені), квіти, — від жовтого, рожевого, червоного до насичених бордових відтінків.

Наслідування традицій історичних стилів було характерним для зовнішніх об'ємів ялтинської ретроспективної архітектури. Інтер'єри таких споруд планувались, опоряджувались і меблювались з комфортом, що був можливим на початку ХХ ст. Серед таких споруд — Лівадійський палац, збудований М. П. Красновим в дусі Італійського ренесансу в 1911 р. Описаний багатьма дослідниками, палац був взірцем тогочасного комфорту в архітектурі Південного берега Криму. В оздобленні палацу використовувалась і декоративна кераміка. Окрім камінів, опоряджених керамікою, декорований майолікою, так званий, «Арабський дворик». Орнаменти панно «Арабського дворику» у Лівадійському палаці мають характер персидського килимного орнаменту із зображенням букету симетрично закомпонованих квітів у вазі, що на блюді, та солов'їв, що сидять на блюді по обидві сторони вази. Симетричні жмутики квітів сплітаються угорі у рослинну форму на зразок ассирійської пальмети. Мотив, характерний для ісламського мистецтва, є стандартною метафорою в образотворчому мистецтві і поезії, де квіти та солов'ї символізують піднесену любов (орнамент «зеллолсолтан» [2, с. 17]). Цей мотив походить ще з доісламського мистецтва Персії епохи Сасанідів (розквітле дерево з птахами, — дере-

Рис. 2

Рис. 3

во життя) і прославляв пробудження рослинності, в якій птахи символізували благословенний дощ. Автором цієї статті в результаті натурних досліджень було знайдено на трьох різних майолічних площинах панно дворику авторські підписи па плитках: «Бонафедє С. П. Б. 1873» (рис. 3). Цей факт може свідчити про те, що майолікові панно перенесені з площин старого палацу (арх. І. Монігетті) М. П. Красновим і, можливо, частково оновлені, а не повністю увесь комплект (1234 шт.), як описано у дослідженні М. О. Землянченко і М. М. Калініна [3, с. 135].

В оздобленні Масандрівського палацу, що збудований у стилі Людовіка XIII (арх. Месмахер, 1902р.), кераміка чи не найпомітніший декоративний матеріал. Керамічною плиткою без орнаменту, поряд з природним та штучним каменем, опоряджений фасад палацу. В інтер'єрах палацу панелі вестибюля першого поверху та ванні кімнати опоряджені монохромною плиткою голландського типу, — на світлому тлі підполивний розпис з натуралістичним зображенням квітів (вестибюль і ванна кімната імператриці), різноманітних пейзажних композицій з вітрильниками, вітряними млинами, архітектурою (ванна імператора).

Камін в парадній їдальні оздоблений керамічною плиткою з поліхромним рослинним орнаментом, укладеним у рапорт ромбічної конфігурації. Підлога вестибюля опоряджена метлаською плиткою з геометричним орнаментом та рельєфом під флорентійську мозаїку. Палітра кольорів цієї плитки: світла та темна вохра, синій колір — акцентний ромб у центрі рапорта. В екстер'єрі палацу використовувались кілька видів метласької плитки з геометричними орнаментами, виробництва фірми «Віллеруа і Бох» (клеймо — «Villeroy & Boch Mottlab»).

Помітною у групі декорів, що застосовувалися в опорядженні панелей під'їздів, була кераміка в оздобленні прохідного під'їзду торгівельного ряду готелю «Росія» (тепер готель «Таврида») на набережній Ялти. Готель «Росія» збудований за проектом О. В. Вінберга у 1875 р. (за припущенням автора статті, торгівельні ряди збудовані пізніше теж за проектом О. В. Вінберга). Плитки панелей прохідного під'їзду вдало поєднуються з напільною метлаською плиткою, на якій зображений орнамент у візантійському дусі у стриманій гамі сірих відтінків з теракотовими деталями. Модуль орнаменту плитки панелей складається з пальмет організованих за схемою хрестоцвіту, модулі об'єднуються у композицію ромбовидного рапорта. Площини панелей підкреслює бордюру з тими ж пальметами, що повторюються у простому ритмі стрічкового орнаменту. Кольорова палітра панельної плитки: фон — вохра світла з рисунком коричневого та чорного кольорів.

В опорядженні палацу Дюльбер («Прекрасний») великого князя Петра Миколайовича, у Місхорі, М. П. Краснов (1897р.), за свідченням академіка Н. П. Кондакова, вдало імітував кераміку у гіпсових відливках панелей. Композиція, за описом Н. П. Кондакова, складалась з пропорцій гіпсу, вазеліну та барвників. Відливка цієї суміші покривалася спиртовим лаком [3, с. 69].

Прикладом застосування декоративної поліхромної кераміки у синтезі з мозаїчними панно, декоративним розписом, кованим металом — є собор на честь О. Невського на перехресті вул. Садової та вул. Морської (арх. П. Терепенев, інтер'єр: арх. С. Крошечкін, М. Краснов, 1902 р.), що представляє «національний російський стиль» у Ялті. Кахлі в оздобі собору виглядають як укладені у квадратні рамки рельєфні орнаменти (модулі) з непрозорою емалю, кольорова палітра кожного з п'яти видів орнаменту — у межах трьох кольорів. У кахлях представлені орнаменти рослинної морфології з варіаціями хрестоцвіту, а також орнамент з хрестом на зразок якірного. Фриз декорований кахлями з рослинним орнаментом та кахлями із якірним хрестом.

В окремих спорудах історичних стилів та стилізацій східної архітектури на початку ХХ ст. форми нового стилю проявлялися у декоративних деталях і, зокрема, у кераміці. На місі «Ай-Тодор», коло древньої римської фортеці «Харакс», за проектом М. П. Краснова був збудований маєток великого князя

Георгія Михайловича «Харакс», в дусі «шотландського шале» (1905–1909 рр.). Мінімалізм у декоративному оздобленні палацового комплексу, підкреслював раціоналізм архітектури палацу. В опорядженні джерела з чашею, на фасаді палацу, були використані майолікові плитки. Чаша джерела, очевидно, мала пропорції сучасного сантехнічного обладнання (раковини) і не збереглася до нашого часу. Збереглося декоративне опорядження джерела майоліковими плитками, що у формі арки має образотворчий елемент, — у ніші арки на майоліковім панно зображені тюльпани (рис. 4). Стилзація та графічна конструктивність мотиву нагадують декори кола Чарлза Макінтоша. Палітра кольорів майоліки: від світло-зеленого, до темно-зеленого кольору з чорним контуром. Створений М. П. Красновим (1908–1911 рр.) для родини Юсупових в дусі татарської архітектури Бахчисараю мисливський будинок в маєтку «Коккоз» (з тат. — «блакитне око», а також назва татарського села, тепер Соколине), мав багаторазово повторений в оздобленні декоративний елемент у вигляді ока. Він повторювався у дерев'яному перепльоті віконних горбилів, що служили конструктивом для вітража, в декоративному розписі, в орнаментах столових приборів, у майоліковому опорядженні стін інтер'єру, а також фонтана на фасаді будинку. Романтичний символізм мотиву фасадної майоліки, в опорядженні фонтану, підкреслює графічна деталізація у підполивному розписі та інженерна інсталяція: кутики ока завершуються пуп'янками квітів, блакитне око здійснюється уверх у прагненні неба, а із влаштованої у сльознику ока труби скрапувала вода (рис. 5). Всі керамічні вироби для споруди: черепицю для даху, майолікові «блакитні очі» в опорядженні стін будинку, за рисунками архітектора М. П. Краснова виготовили два майстра — І. К. Гаврик із села Сабли, і Курти Мемет Булат-оглу із села Бакети [3, с. 99].

Рис. 4

Рис. 5

Поряд з архітектурою, що представляла історичні стилі, у Ялті, на початку ХХ ст., з'являється архітектура з рисами нового стилю. У оздобленні цієї архітектури, серед різновидів декоративного мистецтва, керамічний декор, у низці об'єктів, був першорядним. Споруди, що яскраво виявили художні якості декоративної кераміки в оздобленні фасадів архітектури нового стилю в Ялті: прибутковий будинок П. А. Ширяєва по вул. Морській, № 5 (арх. М. П. Краснов, 1907р.), садиба Я. Є. Жуковського Кучук-кой, тепер — с. Паркове (арх. В. С. Сергєєв, 1907р.), будинок архітектора О. Е. Вегенера, що по вул. Свердлова, № 32 (арх. О. Е. Вегенер, поч. ХХст.). До цієї низки можна долучити, і машинне відділення палацу Олександра III у Масандрі, що було збудоване у новому стилі і опоряджене керамічною плиткою. Створений за проектом М. П. Краснова прибутковий будинок П. А. Ширяєва вирізняється застосуванням високорельєфної фасадної майоліки: рельєфних маскаронів та горельєфних герм, що чергуються на фасадній площині з рельєфними кахлями (рис. 6). Поєднання міфотворчих образів декоративних деталей будинку утворює умовний внутрішній світ, символізм якого неможливий поза синтезом. Горельєфні майолікові герми, у вигляді пишноволосих дів, символізують, очевидно, Флору з гірляндами волосся, що постає у різних фактурах і, зокрема, у фактурі пшеничного колосся, поряд з рельєфними масками фантастичних істот, з відкритих пащ яких «проростає» і звисає фестон у вигляді листяного орнаменту. Композиція завершується на кривлі вазонами, виконаними у бетонній пластичці, їх об'єми, як гнізда підтримуються гіллям та совами, фігурки яких розташовані по чотирьох сторонах вазона. Опуклі майолікові кахлі на фризі, під виносною плитою карниза, орнаментовані рослинним мотивом у вигляді листя лавра з суцвіттям. На кахлях фриза ритмічно повторюється вписана у квадрат рельєфна квітка. Палітра кольорів фасадної майоліки: світло-бежеве тло, листя лавра темно-зеленого кольору з яскраво-жовтим суцвіттям, квіти на гермах та на фризах — лілового кольору з жовтими тичинкам. Метласька плитка у під'їздах прибуткового будинку має у площині простий рапорт з зображенням квітки, та бордюр з круглим меандром і квітами з рапорту. Садиба мистецтвознавця Я. Є. Жуковського — «Кучук-кой» оздоблена на фасадах майоліковою мозаїкою, автором якої був П. В. Кузнецов. Композиція панно західного фасаду (рис. 7) з рослинним орнаментом асиметрична, та навколо дверної проїми рослинні мотиви умовно симетризуються. Розташування елементів композиції пов'язано з уявною лінією горизонту, що поділяє біоморфні форми. Нижній шар форм зображений на яскраво-синьому тлі, — площині, що відтворює поверхню води. Композиція панно східного фасаду організована симетрично, листяний орнамент утворює гірлянди з фестонами, а не довільно в'ється, як на західному фасаді. На рівні другого поверху композиція східного фасаду

Рис. 6

Рис. 7

завершується стилізованими деревами, що за формоутворенням є ремінісценцією мотивів плиток Вільяма де Моргана (*William de Morgan, Лондон, 1890 pp.*), який наслідував ісламські мотиви у кераміці [4, с. 317]. Палітра кольорів фасадної майоліки відрізняється: на західному фасаді гама зеленого кольору має до семи відтінків поряд з кількома синіми, жовтими та теракотовими кольорами. Композиція східного фасаду більш стриманіша щодо живописної трактовки зелені. Серед приватних будинків, саме будинок архітектора О. Е. Вегенера привертає увагу декоративним оздобленням фасаду, його можна вважати взірцем синтезу декоративного мистецтва і архітектури епохи модерну в Ялті. У декорі будинку поєднані: художній метал, декоративне скло та кераміка, художнє дерево та скульптура (рис. 8). Напільна метласька плитка, у під'їзді до дому, представляє рідкісний в Ялтинській архітектурі, для цієї групи декору, орнаментальний мотив, що за іконографією належить до взірців модерного орнаменту. В орнаменті бордюрного модуля, що обрамлює плиткову площину, зображені квіти барвінку з в'юнкими стеблами, вписані у графічно-ритмічну схему хвиль меандру. Кольори бордюру: блакитне тло з бежевими стеблами, темно-бежевими квітами з тичинками кольору вохри червоної, стрічками світло-блакитного кольору у верхній частині модуля бордюру. Кольорова палітра напільної плитки у площині — бежеве тло фланкороване по периметру оливковою смугою, з дрібним керамічним декором-вставкою на перехресті плиток з зображенням хестоцвіту кольору вохри червоної. Фасадна майолікова плитка представляє мотиви типографських орнаментів протомодерну (книжкових та шпалерних) у трактуванні руху «Мистецтв і ремесел» в Англії у 1890-х. Загальна палітра кольорів фасадної кераміки на різних площинах: вохра, ан-

гліська червона, п'ять відтінків зеленого кольору — від темно-зеленого, до світло-оливкового.

Група елементів керамічного декору, що представлена у інтер'єрах, в опорядженні камінів, має різноманітні орнаментальні мотиви і рельєфні форми. Кахлі камінів виділяються за кольором. Білі глазуровані кахлі без рельєфу і орнаментів використовувались переважно у закритих камінах та пічках (грубках) в приміщеннях громадського призначення, технічних приміщеннях (приміщеннях прислуги) приватних будинків, за стіною суміжною каміна, оздобленого декоративними кахлями, що посилювало тепловіддачу у внутрішньому об'ємі. Іноді ці каміни та печі оздоблювались рельєфним фризом. Каміни та печі з білими кахлями можна побачити у приміщеннях: колишньої чоловічої Олександрівської гімназії (тепер інститут Магарац), будинку А. П. Чехова, буд. купця Звенигородського (тепер бібліотека ім. А. П. Чехова), буд. О. Л. Бертьє-Делагарда, буд. А. Шиллінга, буд. П. К. Терепенєва, буд. художника Г. Ф. Ярцева та в інших спорудах м. Ялти. Каміни з декоративними кахлями, що були у представницьких приміщеннях приватних будинків (в гостьових залах, вітальнях, столових, кабінетах), складались, переважно, з кольорових кахлів, що мали рельєфний орнамент у рапорті, бордюри та фризи з рельєфним орнаментом, прикрашались скульптурними деталями у завершенні фриза. Кольорова палітра кахлів таких камінів була у межах відтінків вохри червоної, відтінків темно-зеленого та оливкового кольору. Яскравим прикладом застосування керамічного декору в інтер'єрі архітектури модерну — є буд. Альберта Шиллінга, що по вул. Свердлова, № 34 (арх. М. П. Краснов, після 1910 р.), де представлені каміни з кольоровими та білими кахлями. Декоративні закриті каміни, у буд. А. Шиллінга, з кахлями світло-оливкового, оливкового та кольору вохри червоної темної (рис. 9, 10, 11), не поєднані стилістично, однак каміни, що на рис. 9 і рис. 11, мають однакові орнаменти на цокольній частині, що може свідчити про роботу одного виробника. Виробник пропонував на ринку взірці, які могли б стилістично вписатись у інтер'єри, відтворені історичними стилями в архітектурі, а також актуального на той час модерну. На латунній деталі каміну (рис. 10) вибите клеймо з орлом, що підтримує чотири медальйони. На першому з них — літера А, на другому — римська цифра (III), на двох наступних профільні портрети, внизу підпис — «Каменев в Туле».

Каміни опоряджені цеглою, у народному дусі, були типовими в Європі на початку ХХ ст. [4, с. 322], приклад такого каміна — в будинку А. П. Чехова, у кабінеті письменника.

Декоративна кераміка у архітектурно-просторовому середовищі Ялти відіграла роль своєрідного мистецького акценту у загальному декоративному оздобленні. Її художньо-декоративні якості, дозволяли зодчим декорувати зовнішні та внутрішні об'єми архітектури живописними, графічними та пластич-

Рис. 8

Рис. 9–11

ними засобами, увиразнюючи мистецтвом архітектурне середовище. Властивості матеріалу були запорукою збереження орнаментально-пластичних мотивів упродовж довго часу. Декоративно-прикладне мистецтво було «чутливіше» до стильових змін і впровадження нових форм, його розвиток випереджав розвиток архітектури, на чому наголошував Г. Земпер [5, с. 189]. Як вид декоративного мистецтва, у архітектурно-просторовому середовищі, декоративна кераміка виражала нові форми і орнаментальні мотиви періоду модерну. Архітектори, що працювали у Ялті наприкінці XIX, на початку XX ст., орієнтовані ще у навчальних закладах на стилізаторство як творчий метод [6, с. 476], саме через пошуки у декоративному мистецтві, зокрема у кераміці, розвивали форми нового стилю, про що свідчать креслення та рисунки архітектора М. П. Краснова у фондах Алупкінського палацу-музею, інв. №№ ч-981 кп 23550, ч-362 кп 20329, ч-225 кп 20076, ч-226 кп 20077, ч-461 кп 20428, ч-1036 кп 23608 та ін. Керамічний декор був носієм національних традицій, релігійних символів і стильових ознак в архітектурі Ялти кінця XIX — початку XX ст.

1. Ширяев С. Д. Садибна архітектура Криму 1820–1840-х рр. // Хроніка — 2000. — К., 2001. — Вип. 41/42. — С. 705–723.
2. Ковры: [Справочник] / Мехди Зариф / пер. с ит. И. Замойской. — М., 2006.
3. Калинин Н., Кадиевич А., Земляниченко М. Архитектор Высочайшего Двора. — Симферополь, 2003.
4. Элементы стиля: энциклопедия архитектурных деталей / Под ред. С. Кэлоуэй. — Изд. 2-е, доп. и переработанное. — М., 2006.
5. Сарабьянов Д. Стиль модерн. — М., 1989.
6. История русской архитектуры: Учеб. для вузов. — М., 2007.

Виноградов В. Декоративна кераміка в архітектурно-просторовому середовищі Ялти 1880–1910-х років.

У статті розглядаються особливості застосування декоративної кераміки в архітектурно-просторовому середовищі Ялти 1880–1910-х. Виділяються і розглядаються групи елементів керамічного декору. Описується застосування декоративної кераміки в оздобленні архітектури різних стилів і орнаментальні мотиви елементів керамічного декору.

Ключові слова: декоративна кераміка, композиція, орнамент, декор.

Vynogradov V. Decorative ceramics in architectural design of Yalta between 1880s and 1910s.

The article highlights the role and distinctive features of decorative ceramics in the architectural design of Yalta between 1880s and 1910s. Its author marks out different groups of ceramic decor's elements. He describes the practical usage of decorative ceramics in ornamenting the architecture from different styles, as well as ornamental motifs of ceramic decor.

Keywords: decorative ceramics, composition, ornament, decor.